TOLSTOJS VISION

I NIONDE DELEN av "Krig och fred" (svenska översättningen) skildrar Tolstoj krigsrådet vid Drissa, sammankallat inför det napoleonska anfallet 1812. Till deltagarna hörde utom ryssar en rad utlänningar med befattningar inom ryska armén. Det var huvudsakligen dessa utlänningar, tyskar, italienare, fransmän, som yttrade sig. De framförde, särskilt tyskarna, lärda teorier och fullständiga planer, utmärkta av djupsinnte och enfald; även en svensk, Gustav Maurits Armfelt, skymtar bland de begåvade narrarna. Skildringen avbryts av karaktäristiker av de skilda nationerna, en av nyckelpassagerna i romanen (i huvudsak utesluten i alla svenska översättningar, även den senaste).

Tyskarna är självsäkra, skriver Tolstoj, "på grundval av en abstrakt idé, av vetenskap, dvs den förmenta insikten om en fullkomlig sanning. Fransmannen brukar vara självsäker, därför att han betraktar sig personligen, både till kropp och själ, som oemotståndligt tjusande för både män och kvinnor. Engelsmannen är självsäker på grund av att han är medborgare i den bäst inrättade staten i världen och därför att han som engelsman alltid vet vad han har att göra och vet att allt vad han som engelsman gör otvivelaktigt är bra. Italienaren är självsäker därför att han är temperamentsfull och lätt glömmer både sig själv och andra. Ryssen är självsäker just därför att han ingenting vet och ingenting önskar veta, eftersom han inte tror att det är möjligt att veta någonting fullständigt. Tyskarn är värre självsäker än alla andra, envisare och mera motbjudande, därför att han tror sig känna en sanning, en vetenskap, som han själv hittat på men som för honom är en absolut sanning."

Professor von Wright, som citerar satsen om ryssen (dock inte det sista ordet "fullständigt"), betecknar den som ironisk. Det är sannolikt riktigt att formuleringen innehåller en viss ironi och självironi. Men den centrala tanken måste vara den rakt motsatta. Tolstoj prisar genom sin karaktäristik ryssen som den klokaste i nationernas krets. Endast den vise vet att historien "ingenting annat är än: mänskligthetens omedvetna gemensamma manskliv", att den historieskrivning som finns "innehåller kanske 0,001 procent av vad som verkligen är fokrens historia", att teorier och planer är värdelösa därför att man vet så litet. Denna insikt är Tolstojs, men han förutsätter att det ryska folket är, på något omedvetet och intuitivt sätt, mera delaktigt av den än andra folk. Därmed blir Tolstojs nationalism — manifesterad också på många andra sätt — till sin kärna identisk med hans antirationalism.

Då jag här använder ordet antirationalism är en distinktion nödvändig. Tolstoj är inte antirationalist i den meningen att han proklamerar (även om han kanske förutsätter) en högre kunskapskälla än förnuftet, han kräver inte att vi vi till någon guds eller något ideals åra skall avsäga oss bruket av vårt förstånd; det finns intet, eller mycket litet, hos honom av pragmatism, alsobfilosofi eller den kombination av antiintellektualism och mytbildning som varit ett så viktigt drag i senare tiders nationalism. Han menar helt enkelt att vårt förnuft inte räcker långt, vare sig i historieskrivningen eller i livet — det blir så mycket outforskat och okänt kvar. Och han menar att den som åtminstone begriper detta har funnit ett stycke visdom, har tagit det första steget mot visdom.

Från denna utgångspunkt är det oförtrutt naturligt att betrakta kunskap och lärdom — så starkt och ofrånkomligt begränsade — som värdelösa eller rent av farliga. Då Tolstoj i andra epilogen förklarar "det 'uthredda boktryckandet" vara "obildningens starkaste vapen" är han helt konsekvent. Den som läser historia, exempelvis, lär sig att historien är hjältarnas eller ledarnas historia, och att bibringas denna villfarelse är värre än att inte lära sig något alls — den falska kunskapen stänger själen för sanningen. Och även den kunskap som utan att vara bedräglig är ofullkomlig blir gärna fattad som en tillräcklig, en uttömmande kunskap, och den formen av illusionism är lika farlig. Den högre bildning som ser sin egen begränsning och därför kan kasta bort halvbildningens teorier, fördomar och högfärd, möter i broderskap den obesudlade okunnigheten. Däremot reser Tolstoj handen till den ryske bonden och till hans inkarnation, fältmarskalken furst Kutusov.

DÅ Tolstoj i "Krig och fred" använder denna uppdatining och utveckling av den i viss riktning sker det osystematiskt, till synes inte alltid i full medvetenhet om innebörden av vad som sägs — ibland i snabbt förbillande reflexioner, någon gång i sammanfattande slutsatser på en sida, skor, därför att de är enskilda människor och samtidigt delar av den massa som skapar all historia — inte redskap åt en byråkrati, en militär ledning eller "ätora" män. De skall segra därför att de i sin visa ovetenhet är likgiltiga för teorier och konventioner, inte vet när de enligt "reglerna" borde känna sig besegrade. De skall segra därför att de instinktivt begriper hur historien formas och genom detta äger en klokhet högre än fiendens bildning och berkning. De är "kalade", kan det en smula paradoxalt sägas, därför att de omedvetet är anhängare av Tolstojs historiefilosofi.

Här finns en beröringspunkt mellan Tolstojs nationalism och den ryska nationalism som i våra dagar biomstrar i hägnet av den Hegel—Marxska metafysiken. Det är förvånandet av historiens gång som legitimerar ryssarna, framtidens segrare. Men det behöver knappast understrykas att från Tolstojs utgångspunkt den historiemetafysik som nu är de ryska härskarnas ideologiska trumf måste tas som en fruktan och ändå fast tillförtrikt — det är ljus över framtiden för de enskilda och för människorna. Till denna fromma glädje fick Tolstoj aldrig vända tillbaka.

HERBERT TINGSTEN

Franska poeter

DEN SOM VILL lära sig det nödvändigaste och litet till om fransk poesi kan knappast på något språk, det mest närliggande inte undantaget, hitta ett bättre och mera skriftligt hjälpmedel än engelsmannen *Geoffrey Brereton*s nyutkomna *An Introduction to the French Poets* (Methuen, 25 sh.). Brereton har tidigare skrivit en bok om Racine, som gäller för att vara den bästa på engelska. Här visar han sig behärska hela det magnifika fältet från Villon till Saint-John Perse med en säkerhet som innefattar inte bara vilbättre än vi kunde önska det . . ". "Ensam mot den allmänna opinionen" kunde denne man "riktigt tyda dramats nationella innebörd"; "källan till denna svavliga skarpblick låg i denna nationella känsla som han bar inom sig i all dess renhet och styrka". Vad Tolstoj femtio år efteråt reflekterat klarlade begrep Kutusov instinktivt redan under skeendet — detta var den ryske marskalkens och det av honom representerade enkla folkets visdom.

REdan det sagda och citerade visar att Tolstoj vid randen av sin negativa och till synes trostlöse historiefilosofi griper efter en förrestållning som — utanför analysen och insikten — skall ge sammanhang, förvisning, mening. Det är vad lasiah Berlin närmast menar då han skriver att Tolstoj var en räv som ville vara en igelkott; han ville i stället för räven, som "vet många saker", bli igelkotten, som "vet en stor sak". Jag skall inte referera Berlins briljanta, på hela Tolstojgestalten tillämpade resonemang, utan blott stanna vid den vision som nås genom ett hopp från den destruktiva granskningen till tron och profetian. Här synes mig en från Berlin något avvikande, mera tillspetsad tolkning tillåtlig.

Tolstoj fann att historien kan förstås blott som allas, massans, de enskilda människornas historia. Men att skildra de stora händelserna enligt denna metod är i grunden omöjligt. Vi kan inte utforska allt, vi kan därför inte genomlysa själen av orsaker och verkningar, vi vet nästan ingenting. Endast några enskilda människors historia, i någon mån speglande ett mårkligt förlopp, kan vi skriva; det är vad Tolstoj gjort. Dessa människor är, som alla, okunnige, tveksamma, sinkande. Deras heder ligger, i motsats till de "stora" människorna, i

Den sårade furst Andrej Bolkonskij på slagfältet vid Austerlitz. Illustration av D A Sjamarinov i den stora ryska upplagan av "Krig och fred" 1956.

denna osäkerhet och i en vag vilja till sanning och profetiet. Vad de kan finna är möjligen den bild av helheten som den sårade furst Andrej ser efter Austerlitz eller den privata och bräckliga lycka som i romanens första epilog hägnar Peter och Natasja. Det högsta de "ledande" kan nå är att, som Kutuusov, begripa sin egen intighet och att genom detta begripande och ett slags instinktiv känslighet ana vad som sker och kommer att ske och att i någon mån verka i historiens egen riktning.

Men i en vision som ger romanen dess skimmer förenas inslkt, moral och framtidstro. Det är dessa fåkunniga och ödmjuka människor som gör historien och — här är tankehoppet och förhoppningen — till vilkas gagn historien arbetar. Den enskilda godheten skall segra, liksom ryssarna över Napoleon. "Saliga är de saktmodiga, ty de skall besitta jorden." Den resignation som är Peters och Natasjas är inte bara stillhet under ödet, den är inte heller något "trots allt", utan den bära upp av en svävande och ändå fast tillförtrikt — det är ljus över framtiden för de enskilda och för människorna. Till denna fromma glädje fick Tolstoj aldrig vända tillbaka.

HERBERT TINGSTEN

Åter ny upplaga i press

35:e tusendet

MARIA LANG

Mörkögda augustinatt

Hft. 12:50, Inb. 16:—

En NORSTEDTS bok

En oumbärlig uppslagsbok

VEM ÄR DET 1957

De personer som man hör i radio, läser om i tidningar eller talar om — dem återfinner man i VEM ÄR DET. Den nu utgivna upplagan innehåller cirka 7 700 biografier, varav mer än 500 helt nya.

Inb. 42:50.

En NORSTEDTS bok

DAGENS NYHETER

utkommer inte

Nyårsdagen

Nyupptäckt fiskebok

NEW YORK TIMES kunde strax före jul berätta om en nyupptäckt fiskebok från 1500-talet, ur vilken Izaak Walton, då han skrev "Den fullkomlige fiskaren", med den tidens vanliga fördomsfrihet lånade åtskilliga passager. Boken heter "The Arte of Angling" och har tidigare varit okänd för forskningen. En newyorkare, Carl Otto v. Kienbusch, som specialiserat sig på att samla fiskelitteratur, köpte boken för två år sedan i London av en lumphandlare och skänkte exemplaret till Princetonuniversitetet. Där är man nu sysselsatt med att göra ett faksimiltryck av den unika volymen. "Den fullkomlige fiskaren" är som bekant en av den engelska litteraturens stora klassiker, som nu genom mer än tre sekler funnit och finner förskilsade läsare. Av några exempel som New York Times ger framgår att Waltons "lån" gäller tekniska finesser i fiskekonsten. För den djupare originaliteten i hans verk spelar detta ingen roll. Det lever sitt starka liv genom den friska naturkänsla, den varma människlighet och den hjärtlots gressitet som präglar varje avsnitt.

O. L

Litterära notiser

Röster från grannarna

JOHAN BORGEN har många järn i elden, och han är bland mycket annat redaktör för den litterära kvartalstidskriften *Vinduet*, som just har kommit med sitt sista nummer för 1956 och därmed i all tysthet tiodårsjubilerar. I sin kommentar understryker Borgen att de inte allitför många tidskrifter av litterärt antit som i dag finns kvar i Norden är så pass olika varandra att de borde ha en chans till ett gamska långt liv.

Han har nämligen fått ett antal rekommendationer att övergå till BLM:s redigeringsprinciper, hur många "har vi ikke tall på (skjönt det har vi jo store tals!). Och dem tänker han inte bry sig om. Han vill inte ha någon recensionsavdelning och heller inga kritiker om teater eller film. Det passar inte i en kvartalstidskrift och det passar inte "Vinduets" linje. I form av årsöversikter recenserar i stället i det nya numret årets norska bokskörd.

Edvard Beyer, som skriver om romanen, konstaterar att en norman får bara ett par år sedan kunde fråga sig om romanens tid var förbi: så dominerande var novellen. Men i år är romanen åter herre på täppan. Vad kan denna plötsliga omsvängning bero på? Beyer menar att den förmodligen kan återföras på den — nyligen hårdangingna — ryska avspänningspolitiken, som så länge den varade hann förändra atmosfären: "Trykket var blitt lettere; en pustet friere, i længre og roligere åndedrag." Berednskapsattityden mjukades upp, författarna frestades till "friere utsyn, samsyning, erindring av anstlyse; fortellergleden fikk større vingefang". Leklynnet hann få större svängrum.

Det som här frapperar en svensk läsare är hur annorlunda femtiotalet

smått lärdom, utan också personligt omdöme på varje punkt.

Naturligtvis behöver man inte böja sig för alla hans värderingar. Man har t o m rätt att bli förargad över snåvheten och den moraliserande tonen i en del avsnitt, framför allt kapitlet om Victor Hugo. Men Brereton ger alltid skäl för sina tycken, och han har inte bevljat den något tyrannisiskt inflytande över dispositionen av de 300 sidorna. Detta är genska knappt; också de största skalderna har fått nöja sig med 10—15 sidor, de frikostiga citaten inräknade. Andå har Brereton lyckats ge sina karaktäriuiker en närmast hänpnadsväckande fyllighet och konkretion.

Hemligheten med detta resultat är att författaren nästan helt har avstått från allmänna, impressionistiska eller översiktliga beskrivningar av objekten. I stället ger han först rätt generösa biografiska och bibliografiska data och övergår sedan omedelbart till analysen av representativa dikter; denna stöds ofta av jämförelser med andra poeters behandling av besläktade ämnen eller former. Metoden är inte lätt, men i Brereton händer blir den — åtminstone i de flesta kapitlen — utomordentligt effektiv. Pedagogiskt föredömlig är hans vana att direktöversätta passager där ordvalet eller syntaxen ställer onormala krav.

Varför har vi inga böcker av den här sorten på svenska?

BENGT HOLMQVIST

Som en hälsning till våra bokföråggare, vilka ofta under året tycks sig, som bokföråggare för sed hava, ha haft anledning att klaga över våra recensenters hårdhet, publicerar vi på årets sista dag denna teckning hämtad ur senaste häftet av New Yorker.

Pastors-författaren säger:
— Kan min bok ge om också bara en enda torterad själ frid är det motiverat att ta vilken ekonomisk risk som helst för den.

Frikyrkor . . .

(Forts. från sidan 1)

"Krav på religionsfrihet oförenligt med statskyrka"

Biskopens tanke är ogenomförbar, den uppfattningen tror jag delas av många. Ett gott samarbete har mer och mer utvecklats mellan statskyrkoman och frikyrkorna, och det är glädjande. Men statskyrkosystemet som sådant — inte dess i formen av en "folkkyrka", en moder för alla — kan vi inte godta. Religionsfrihetsmed arbete sida vid sida i god gemenskap är vårt recept. Men inte nå-

E Gusander

varit hos oss, där återblickarna, de fria fantaserna, de flugiga påhitten, läken med mannen och behvningar redan i många år satt sin prägel på litteraturen.

VILKA FOLJDER kommer nu den ungerska katastrofen att få? Den frågan diskuteras också av Borgen. I dagens läge känns det skrivet han, "stunden formålilast, en enkom direkte kynisk" att ägna sig åt litteråra ting. Det är anfäktelser som nog ingen yrkesgrupp alldeles slipper undan när det blåser upp till storm. Men ingen beredskapsgård är bättre än att forfastta med det arbete man har. "Det vista seg unner vår egen okkupasjonstid: det fenomen man tor kalle den kulturelle beviasthet bidro til å skape en menneskelig hellefallelse som med ett slag sto frem som et klart behov." De intellektuella har därför ingen anledning att känna sig bortkomna eller mindervärdiga. "Vår viten er vårt beredskap. Vår kulturelle ytelse er vårt beredskap. Der er ingen virkelighet verden."

Kommentarer av den typen visar att "Vinduet" har ett hjuck den litterska publiken i Sverige en avvikande kost.

I *DANMARK* toppades bestsellerlistan för ett par veckor sedan av *Per Lagerkvist*. Hur det sedan gått i finishen vet jag inte, men det är anmärkningsvärt att "Sibyllan" låg före alla danska romaner och internationella schlager som Remarques "Den svarta obelisken" och Hans Martins senaste opus. Politikens lista över årets superlativast bedömda böcker upptar också två andra svenska romaner: Sara Lidmans "Multebärlunden" och Mobergs "Nybyggarne ved Kl-Chi-Saga". Lo-Johanssons "Journalisten" är också med, men den har återförts på den — nyligen hårdangingna — ryska avspänningspolitiken, som så länge den varade hann förändra atmosfären: "Trykket var blitt lettere; en pustet friere, i længre og roligere åndedrag." Berednskapsattityden mjukades upp, författarna frestades till "friere utsyn, samsyning, erindring av anstlyse; fortellergleden fikk større vingefang". Leklynnet hann få större svängrum.

Det som här frapperar en svensk läsare är hur annorlunda femtiotalet

smått lärdom, utan också personligt omdöme på varje punkt.

Naturligtvis behöver man inte böja sig för alla hans värderingar. Man har t o m rätt att bli förargad över snåvheten och den moraliserande tonen i en del avsnitt, framför allt kapitlet om Victor Hugo. Men Brereton ger alltid skäl för sina tycken, och han har inte bevljat den något tyrannisiskt inflytande över dispositionen av de 300 sidorna. Detta är genska knappt; också de största skalderna har fått nöja sig med 10—15 sidor, de frikostiga citaten inräknade. Andå har Brereton lyckats ge sina karaktäriuiker en närmast hänpnadsväckande fyllighet och konkretion.

Hemligheten med detta resultat är att författaren nästan helt har avstått från allmänna, impressionistiska eller översiktliga beskrivningar av objekten. I stället ger han först rätt generösa biografiska och bibliografiska data och övergår sedan omedelbart till analysen av representativa dikter; denna stöds ofta av jämförelser med andra poeters behandling av besläktade ämnen eller former. Metoden är inte lätt, men i Brereton händer blir den — åtminstone i de flesta kapitlen — utomordentligt effektiv. Pedagogiskt föredömlig är hans vana att direktöversätta passager där ordvalet eller syntaxen ställer onormala krav.

Varför har vi inga böcker av den här sorten på svenska?

BENGT HOLMQVIST

En utopi, men tanken sympatisk

— Detta är skvitt jag vet ett nytt uppslag, och jag tycker att tanken är ytterst sympatisk, det måste jag säga. Dess realiserande skulle ligga i linje med metodistkyrkorna ekumeniska inställning, svarar pastor Simon Lindberg i S:t Peterskyrkan. Vi har ju alltid hyllat vår lärofader Wesleys ord: Är ditt hjärta uppriktigt som mitt, så låt oss räcka varandra handen. Vi har alltså inte svårt att samarbeta.

S Lindberg

Men! Jag tror ändå att förslagets förverkligande är en utopi. Vi är alldeles för olikartade och olikkännande. Vi kan aldrig stöpa alla människor i en och samma form. Jag skulle aldrig kunna acceptera en statskyrka, ty staten får icke vara överhöghet när det gäller kyrkan. Vad jag kan tänka mig är således ett samarbete såsom ilkställda, på samma plan, men icke under en statskyrkas överhöghet.

Vi skall inte vara nöjda med förhållandena sådana de är, utan försöka arbeta bättre för ett fruktbart och förtroendefullt samarbete. Jag kan icke ge upp min frikyrkliga inställning. Vår författning är ganska markerad, vi har vårt prästerskap och vårt episkopat. Att ge upp detta och på in under en statskyrka, det kan jag som metodist inte göra.

Kyrkan alls inte "självklar"

— Vi från vårt håll värdesätter givetvis den kristna gemenskapen

gon anslutning, inget inlemmande av s k särskiltkringar.

En klyfta mellan kyrkan och folket

— Det är klart att det finns en klyfta mellan kyrkan och folket, och det är ju detta som är så tragiskt. Det är ju just det ursprungliga vi vill värna om, dvs församlingar som är mera som "folket" mera som ett missionsfält utanför församlingarna.

M Buckard

Naturligtvis förnämr vi inte den hand som sträcks ut till samarbete. Jag anser det mycket värdefullt att alla kristna krafter samarbetar, inte minst i en tid som denna. Men det innebär inte att man ska ge avkall på den nytestamentliga församlingssynen. Det är just det ursprungliga vi vill värna om, dvs församlingar som är mera som "folket" mera som ett missionsfält utanför församlingarna.

Naturligtvis förnämr vi inte den hand som sträcks ut till samarbete. Jag anser det mycket värdefullt att alla kristna krafter samarbetar, inte minst i en tid som denna. Men det innebär inte att man ska ge avkall på den nytestamentliga församlingssynen. Det är just det ursprungliga vi vill värna om, dvs församlingar som är mera som "folket" mera som ett missionsfält utanför församlingarna.

Att kyrkan skulle börja bli "självklar" igen i samhällets mitt, som biskopen påstår, har jag svårt att fatta. I en sekulariserad storstad, är den inte självklar alls — där är det många som inte har kontakt med vare sig folk- eller frikyrka. Det mest idealiska vore, tycker jag, slutar pastor Buckard, ett gott och förtroendefullt samarbete, där man inte på någondera hållet nedvärderar utan har respekt för varandra. Tiitsett arbetar vi ändå för samma mål.

Blott dogmatiker oödlar distinktioner

— Det som kallas statskyrkan kan mycket väl organiseras som en öppen och fri folkkyrka: "statskyrkan" är dock ytterst baserad på socknarna, svarar en av kyrkans ekumeniska röster, tillhörig kyrkoherde Anders Frostenson i Lovö, som ju själv drivit ekumeniken inte bara i teorin utan också i praktiken.

Att frikyrkorna kommit att lämna sitt utanför är kyrkans fel som inte från början tog hand om de olika religiösa riktningarna, som mangjort i Finland. Den katolska kyrkan kan tog redan utdeder medeltiden upp de olika väckelserörelserna och förvandlade dem till ordnar. Det är faktiskt större skillnad mellan exempelvis Franciskanerorden och Jesuiterden än mellan Missionsförbundet och svenska kyrkan. Skillnaden är för övrigt inte så stor i verkligheten — man kan enkare peka på ett distinktionerna sällan av typ av dogmatiker inom både kyrkan och frikyrkan. Ofta är det mer fråga om en form av självbevarelse än en kristen saklighet. Det behövs mer av tjänarvilja, av en önskan att vara till för människorna.

A Frostenson

En folkkyrka skulle därför, enligt kyrkoherdens uppfattning, sycket väl kunna bli en moder för alla. Frikyrkorna skulle naturligtvis på intet vis planera ut utan behålla sina särarter. Detta borde medföra en styrka för alla. Man kan spela över ett större register, framhåller denne individualist som aldrig visat någon vän av konformitet. Var och en skulle få sjunga med sin röst.

På så sätt finge ljuset från alla håll bryttas i ett mer färgrikt spektrum. Det äldsta förbundsteckret, regnbågen, skulle enligt Bibeln omfatta "alla levande varelser för evig tider". Det finns plats för alla och därför skulle även frikyrkorna, inom en folkkyrkas ram, ha sin givna och tryggade plats.

Ett gemensamfärdande av förslaget för kyrkoherde Frostenson vara det riktiga, möjligen med någon reservation för baptister och metodister. Alla har vi samma grundtext, samma ljuskälla och samma mål.

Bert

1 117 PERSONER MORDADES i Mexiko under år 1956, meddelar polisen i Mexico City. Dessutom begicks 9 423 rån, 1 600 bilstölder och 55 000 andra brott.

STRÖYERS DAGBOK

börjar i DAGENS NYHETER

den 2 januari

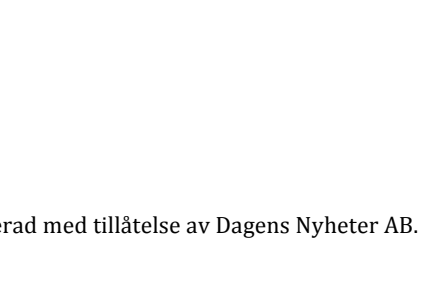

PRE NU MERERA på

DAGENS NYHETER

Sveriges största tidning

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.